Ч. 36 (11.377). Львів, вівторок 19. лютого 1929. Оплачено готівкою. Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. — Конто почт. щадн. 143.322. — Адреса для телеграм: „Діло". Львів. — Гол. Редактор приймає від 11—12 гов. передполудне. Рукописи не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 5·00 зол. — За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 20 ч. к., Румунії 15 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції 29-41. Друкарні 29-26. — В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ. — ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Світське й духовне рамя Риму.

(Від нашого кореспондента.)

Париж, 10. лютого 1929.

I.

З напруженою цікавістю жде тутешна преса й суспільність тексту угоди, заключеної між Папським Престолом й італійським урядом. З напруженою цікавістю? Так, тай ще з чимось: з підозрливістю, з несупокоєм, з пересердям навіть. Є чого французови бути цікавим, є й чого бути занепокоєним.

Подія ця — найважніша з усього, що на полі міжнародньої політики доконалося в Европі від 1919 року.

Передовсім це — мировий договір. Справи ці на загал сьогодні мало відомі. Час минає: очевидців і сучасників подій зперед 58 років є вже щораз менше, а ті, що ще живуть, вже дуже старі. Мало хто з нашого покоління здає собі справу, що недавня римська угода кладе кінець воєнному станови, який виявився був справжніми воєнними актами — крівавими битвами, облогами, наступами й обстрілами. Папська держава зброєю боронилася перед наступом італійського королівства. Була битва під Кастельфідардом, 18. вересня 1860: пригадує її памятник, виставлений полеглим борцям на полі боїв. Ще крівавіша була битва під Ментоною, 3. листопада 1867: папським військам проводив ґенерал Шарет (нащадок відомого провідника вандейської контрреволюції) а наступаючі ґарібальдійці, встеливши трупами поле битви, подалися в ростіч під сальвами удосконалених французьких рушниць („шапсотів") — тих самих, що ними три роки пізніше французька армія боролася з німцями. Була потім облога Риму, був обстріл гарматами, був вилім у мурах, біля Порта Пія — виломом цим королівські війська вдерлися до Риму. Папа мусів уступити перед переватою, але доконаного факту не признав.

II.

Протести папські проти доконаного факту були найдовші в усіх відомих в історії протестів — вони тривали майже 60 років. Були вони такі довгі, що згодом вони аж притихли: римським питанням, хоча воно теоретично все було отверте, в дійсности мало хто цікавився. Якби Святий Престіл був вдався в переговори з Італією зараз після здачі замку Святого Ангела, то по всій імовірности Европа булаб тут вмішалася. Відкидаючи т. зв. ґарантійний закон, себто умови італійського уряду, Святий Престіл не дав приводу ніякій дипльоматичній інтервенції: засада його незалежности не була нарушена. Зміняється справа тільки тепер. Виринає тепер питання, яким чином незалежність ця буде збережена супроти італійської держави. Французька преса взиває уряд мати зір на це питання. Є, мовляв, небезпека, що сила і вплив католицтва стануть у прислугу Італії, тобто може тепер статися те, чого побоювався Лев XIII, коли в завіщанні своєму остерігав римську курію перед „італіянізацією католицтва".

III.

Пригадуються тепер призабуті, давні пророцтва Прудона. В противенстві до лівих партій свого часу, цей видатний соціялістичний полеміст і теоретик ані не стояв за здійснення італійської соборности, ані за понівечення світської влади папства. На його думку італійський нарід стремить не так до свободи, як до величі. Він заповідав для Італії „залізну руку", яка здійснить великі національні ідеї, незабуті від упадку римського цісарства. Він передбачував будучу Італію одночасно „цісарську і священичу". Прудон випророчив фашизм. Невже здійсняться й інші його пророцтва? — питаються французи. Чи після угоди між Ватиканом і Квіриналом, між Папою і Мусолінієм, не дожиємо ще проголошення Віктора-Емануїла III. — імператором? Цісарська корона, яка бувала раз в Німеччині, другий раз у Франції, повертається знов до Риму?

Мрії, каже дехто. Світ бачив здійснення не таких навіть мрій відповідають інші. І закликають французьку суспільність пильно стежити за розвитком подій в Римі. Алярм є тим гарячіший, що італійське племя, скупчене на тісному й неродючому полуострові, множить і розплоджується — стремить до „ідеалу" 60-міліонової нації, по природній неминучости голодної й ласої, а тимчасом французька нація нетільки припинилася на 40 міліонах, а ще й напитала собі дезанексією германської Альзасії — зародки внутрішніх племінних розкладів.

IV.

Такого безпосереднього значіння, як для Франції, можливість світсько-духовної імперії римської для українського громадянства немає. Одначе й не є без значіння для української справи розвиток італійського імперіялізму. На загально-українську справу, а зосібна на галицьке питання, римський уряд щораз то явніше дивиться очима — варшавськими. З найпевніших джерел знаємо, що в Римі розвивається тепер широка пропаґанда відомої еміґрантської інтервенційної ідеольоґії. Пропаґанда ця має — запевняють — до розпорядимости великі фонди і стрічається, кажуть, з прихильністю італійського уряду. Якщо після римської угоди духовне рамя Риму відносилось би до української й галицької справи так само, як ставиться тепер до них світське рамя Риму, то змагання українського народу малиб на своєму шляху ще одну — і не зовсім маловажну — перешкоду.

В. П.

Заспів до... Женеви.

Активізація польської політики в західному напрямі. — Телеграма до Стіда. — Пореченцеве чи передречинцеве розвязання гор.-шлеського сойму. — Арештування Уліца. — Відгомони й вияснення.

Польська політика, осягнувши деякі успіхи на міжнародньому терені через підписання спільно з Румунією, Естонією й Латвією московського протоколу, себто звільнившись на якийсь час від можливих несподіванок від сходу, негайно проявила значну активність в західному напрямі, не рахуючи внутрішнього наступу. Підсилення мирних настроїв і значне стабілізаційне досягнення на сході, натхнуло польського міністра закорд. справ розвинути стабілізаційну офензиву і в західному напрямі. Висловом цього змагання є телеграма мін. Залеського до редактора „Ревю оф Ревюс" Стіда, в якій він на канві відомих ревеляцій про меморіял міністра райхсвери Ґренера розвиває польські мирові тенденції у відношенні до Німеччини. Ядром тих тенденцій є посередня пропозиція заключити з Німеччиною договір про взаїмну забезпеку територіяльної незайманости обох держав.

По суті є це поворот до ідеї східного Льокарна, що малоб забезпечити польський територіяльно-державний стан посідання на заході і виключити ревізію границь між Німеччиною і Польщею.

Очевидно, шлях до східного Льокарна чи там трактату про взаїмну забезпеку територіяльної незайманости є дуже важкий, а здійснення намічених плянів досить далеке. На всякий випадок не шкодить таку увертюру заграти перед Женевою. Але вже на самому вступі змагань до польсько-німецького порозуміння польська політика взяла занадто широку й різнородну тонацію. Одночасно з висилкою сензаційної телеграми до ред. Стіда наступило розвязання шлеського сойму і негайно після того арештування головного керманича горішньо-шлеського „Фольксбунду" пос. Уліца. Зовсім природно, що цей крок мусів внести різкий діссонанс у мирову тонацію мін. Залеського, що вказувалоб на дезгармонізування польської закордонної політики з внутрішньою або на специфічні методи й прийоми польської політики взагалі.

Горішньо-шлеський сойм розвязано на основі постанови Ради міністрів дня 12. н. м. тому, що він на цілий рік переступив свою каденцію, яка законно триває пять, а фактично переступила вже шість літ. Переступлення каденції на цілий рік наглядно доказує, що не було конечної потреби саме тепер розвязувати горішньо-шлеський сойм; бо коли він переступив каденцію на рік, то міг так само переступити її на два роки. Розвязання гор.-шлеського сойму булоб більше оправдане, колиб негайно розписано нові вибори до нього. Тимчасом ухваленої в своїм часі гор.-шлеським соймом виб. ординації не затвердив ані начальник держави (марш. Пілсудський), ані президент Річипосполитої. Розписання виборів буде аж тоді можливе, коли наступить затвердження виб. ординації. Коли це станеться, важко передбачити. По звісткам польської преси президент держави має ще 45 днів часу до розгляду ухваленого проєкту виб. ординації, бо — мовляв — аж на днях предложено його до затвердження. Коли виб. ординація буде затверджена, тоді уряд в 7-денному речинці розпише вибори, себто за яких 4 місяці.

А тимчасом Гор. Шлеськ буде без сойму. Годиться зазначити, що в польській пресі вже віддавна підношено думку, щоби зліквідувати гор.-шлеський сойм, бо він стоїть на перепоні до повної уніфікації польської держави. Таким чином не лише над виб. ординацією, але й над гор.-шлеським соймом може зявитися знак запиту.

Негайно після розвязання гор.-шлеського сойму арештовано пос. Уліца, одного з німецько-шлеських діячів і керманича „Фольксбунду", який постійно апелює до Ліґи Націй, головно в шкільних справах. З приводу діяльности пос. Уліца й активности „Фольксбунду" вже нераз зняла крик польська преса. Колиж після розвязання сойму арештування Уліца стало довершеним фактом, заговорила про це не лише польська й німецька преса, але й европейські чинники. Особливо різко заговорили з цього приводу німецькі й польські органи в Катовицях, а опісля й вся преса Німеччини, що довело до різкої на гор.-шлеському терені конфіскати катовицьких і берлінських органів.

З приводу арештування Уліца гор.-шлеський „Фольксбунд" вніс нову скаргу до Ліґи Націй.

Який розголос і відгомін найшов цей крок польських чинників за кордоном, свідчить про те вияснення мін. Залеського, який твердить, що Уліца арештовано за фальшування документів, що улекшували втечу за кордон польським рекрутам. Мовляв, польський уряд тут ні при чому. Є це виключно справа суду. Уряд, респектуючи незалежність судівництва, не може навіть вмішуватися до цеї справи.

Вже сам факт, що в такій будь-що-будь маловажній (з огляду на особу) справі мусить забирати голос міністр закорд. справ, доказує, що та справа має глибший підклад і далекосягле значіння. На всякий випадок розвязання гор.-шлеського сойму й арештування б. пос. Уліца не є в гармонії з телеграмою мін. Залеського до ред. Стіда, а одночасно ці два факти є дещо дісгармонійним польським заспівом до... Женеви

Українці в КП(б)У.

З найновіших статистичних обчислень, опублікованих на Рад. Україні про національний склад КП(б)У (Комуністичної Партії більшовиків України) довідуємося, що тепер є в ній 52 відсотки українців. При цій нагоді варто порівняти цей стан українців у партії зі станом з попередніх літ. Отже в 1924 р. було в КП(б)У — 33 відс. українців, у 1925 р. — 38 відс., у 1926 р. вже 46 відс., а з кінцем 1927 і по нинішній день — 52 відс.

В кермуючих органах КП(б)У, тобто партії, що виконує диктатуру на Україні, відсоток українців розвивався так: в 1924 р. було в них 39 відс. українців, у 1925 р. — 37 відс., у 1926 р. — 52 відс., з кінцем 1927 р. — 54 відс.

Національні меншости на Україні та їх ради і райони.

З днем 1. червня 1928 р. було на Україні 398 російських рад, 251 німецьких, 143 польських, 77 жидівських, 45 болгарських, 30 грецьких, 37 молдавських (поза межами Молдавської Автономної Республіки), 13 чеських, 2 білоруських, 1 шведська. Разом усіх національних рад було по

1. червня 1928 р. 1007. Та ця цифра неповна, бо до нинішній день повстало декілька нових.

Крім того є на Україні, як відомо, ще окремі національні райони, як автономні адміністративні одиниці. Таких національних районів було з днем 1. червня 1928 р.: російських 9, німецьких 4, польських 1, жидівських 2, грецьких 4, грецько-татарських 2.

Попри те введено там національні суди. Досі є 88 судових національних камер, а саме: російських 60, жидівських 36, польських шість, німецьких 12, болгарських 4. Слідчих камер є 8, а саме: польських 1, німецьких 2, болгарських 1, жидівських 4.

Школи націон. меншостей представляються так: російських 1261, польських 354, німецьких 620, жидівських 369, болгарських 74, татарських 20, молдавських 17, грецьких 15.

Народній Комісаріят Освіти УСРР видав у господарському році 1927-28 1,055.029 карбов. на самі тільки культурні потреби національних меншостей.

Чисельність меншостей представляється на Україні в цифрах ось як: росіян 9,23 відсотків (2,677.200), жидів 5,43 відс. (1,574.400), поляків 1,64 відс. (476.400), німців 1,36 відс. (393.000), молдаван 0,89 відс. (257.800), греків 0,36 відс. (104.700). Українців є на Україні 80,01 відсотків.

„На сторожі“.

Польське студентське віче в справі дотації на підготовку українського університету.

„Дзєннік Львовскі“ подає, що на днях (в середу, 14. ц. м.) відбулося віче польської студентської молоді в справі признання бюджетовою комісією на внесення ППС квоти 110.000 зол. (було признано і потім скреслено 200.000 зол. — Ред.) на підготовку українського університету у Львові. Віче відбулося в „Соколі-Мацеки“. Відкрив його студ. Ковальський, після чого виголосив реферат студ. Маріян Карпінський, зголошуючи резолюцію з протестом проти творення українського університету, який буде ядром націоналізму. „В дальшій частині — лише проурядовий орган — резолюція висловлює погорду тій частині громадянства, яка підтримує організування того університету, шкодить тим самій національній справі — і заповідає контракцію“.

Від себе додає „Дз. Львовскі“ таку замітку: „Подаємо обєктивно звіт із віча, щоби тим самим зілюструвати, як демагогічно, а тим самим непотрібно організується подібні протести, що є лише стрілами в порожнечу. Таж кожному відомо, що ту суму 110.000 зол. скреслено, отже не було проти чого протестувати“.

Годиться ще пригадати, що проти ухваленої бюджетовою комісією дрібної квоти на підготовку українського університету протестували підофіцери резерви, оборонці Львова і вкінці „корпус вислужених військових“, а всі ці протести залюбки без яких-небудь коментарів подавав „Дз. Львовскі“. Останній протест появився на сторінках цього органу вже після скреслення соймом на внесення уряду бюджетової дотації. Ясно, що коли протестують вислужені військові й підофіцери, то не могла собі цеї приємности відмовити й польська студентська молодь. Дивує нас тільки попрікання тієї молоді за демагогію — так, немов би вона була під тим оглядом відокремленою. Польській молоді можна хіба зробити закид, що вона далася випередити іншим чинникам. А зрештою, вона стоїть „на сторожі“, бож у бюджеті все-таки залишилося 90.000 зол. на підготовку українського університету з додатком: „у Львові“

За океаном.

Союз Українських Учителів Саскачевану.

При кінці грудня м. р. засновано в Саскатун, Саскачеван (Канада), Союз Українських Учителів Саскачевану. На перших офіціяльних нарадах, на яких було понад 50 учителів з усіх закутин провінції, вибрано управу, передискутовано богато важних справ та визначено певні цілі. Цілі С. У. У. С. були добре визначені і в свому часі будуть подані до загального відома. Сказати коротко, завданням Союзу є виробити ідеального вчителя і створити обставини, які були би більше сприяючі учительській професії в цій провінції. Союз має також на увазі плянову поміч декотрим округам, а також означив своє відношення до ріжних громадських справ. До заряду С. У. У. С. вибрані: І. Шклянка, голова; Ів. Данильчук, секр. і касієр; С. Микитюк, В. Сарчук, Анна Чепесюк, члени управи.

Рідна школа в Бразилії.

Три роки українська громада в Куритибі (провінція Парана, Бразилія, Південна Америка) обходилася без своєї школи. Аж цього року справу школи рушили з мертвої точки. Основано вечірню безплатну школу, а по кількох місяцях перемінено її в денну з двома платними учительськими силами (українською і бразилійською). Число учеників доходить до 40. Богато української молоді в Бразилії вже сьогодня ледви тільки розуміє українську мову, а зовсім мало такої, яка вживалаб рідної мови в щоденному житті, бо загал української дітвори вже переважно говорить по бразилійськи (португальськи). Щойно тепер батьки пізнали потребу рідної школи, аби їх діти не виреклись їх і їх рідної землі.

Москвофіли в Ню Йорку.

До Ню Йорку приїхало зі Львова двох москвофільських висланників: Зиновій Медицький і Михайло Цебринський. Оба вони приїхали з повновластями від „русских обществ“, аби навязати звязки з москвофілами в Америці і зорганізувати там грошеву підтримку для „русскаго движенія“ в краю.

Учительські Краєві Зїзди.

Цього року в днях 1—2. лютого відбулися у Львові краєві зїзди учительства середніх шкіл. Зогляду на вагу й значіння гуртових нарад і виступів українського середньошкільного вчительства державних і приватних українських і польських шкіл подаємо хід нарад зїздів оцих організацій: 1) *Краєвого зїзду учителів історії й ґеографії; 2) Педагогічно-наукового зїзду учительства „Рідної Школи“; 3) Зїзду організації учительства приватних шкіл при „Учительській Громаді“; 4) Загальних зборів Тов. „Учительська Громада“ у Львові.*

I.

Перший Краєвий Зїзд учителів історії і ґеографії.

Дня 2. лютого ц. р. відбувся у Львові заходом „Української Громади“ перший Краєвий Зїзд учителів історії й ґеографії державних і приватних шкіл — при участи 22 представників середніх шкіл зі Львова, Стрия, Рогатина, Яворова, Тернополя, Чорткова, Коломиї і Дрогобича, під головуванням проф. О. Терлецького і д-р О. Дашкевичевої. Реферат про мову навчання історії й ґеографії в ґімназіях і семинаріях — державних і приватних виголосив дир. *Антін Крушельницький.* На підставі його реферату й дискусії зїзд ухвалив резолюції, в яких домагається: скасування розпорядку Кураторії з 1923 р., яким наказано українським державним і приватним школам навчання історії й ґеографії та науки про сучасну Польщу (в семинаріях ще й педаґоґічні предмети) польською мовою; знесення тзв. кресового закону з 1924 р. про навчання історії й ґеографії Польщі в українських ґімназіях і семинаріях у польській мові; заки це наступить домагається зїзд приноровлювання в усіх середн. школах, ґімназ. і вчитель. семинаріях того закону з 1924 р., що дозволяє навчання всіх історичних і ґеограф. предметів з виїмком історії й ґеографії Польщі та науки про сучасну Польщу в укр. школах, в українській мові; у звязку з тим вимагає зїзд вилучення історії Польщі (до хвилі знесення т. зв. кресового закону) у всіх школах в окремий предмет. У самому вступі до тих постанов зїзд визнав утраквізм у навчанні за педаґоґічний абсурд.

Ці резолюції ухвалив зїзд передати: а) Соймові польської республики на руки маршалка сойму; б) Кураторії львівської шкільної округи; в) українським соймовим репрезентаціям.

Другий реферат про справу підручників історії в середніх школах, про справу навчання історії України в середніх школах (державних і приватних) виголосив проф. *Омелян Терлецький.*

В звязку з його рефератом і дискусією зїзд приняв цілу низку постанов: а) В справі шкільних підручників — зїзд: 1) доручив секції істориків при Тов. „Учительська Громада“ занятися переглядом усіх підручників до всесвітньої історії й історії Польщі, дозволених до навчання в середніх школах, і внести через Тов. „Учительську Громаду“ меморіял до міністерства освіти в справі усунення з усіх шкіл у Польщі підручників історії, які ображають національні почування українців. 2) Доручив цій-же секції: виготовити

Д-Р ЯРОСЛАВ ПАСТЕРНАК.

Ізидор Шараневич як археольоґ.

(В століття уродин.)

Головним товчком до поважнішого, фахового заінтересування мужів науки памятками доісторичних та просто історичних часів цілої Галичини взагалі, а східної її части зокрема, було без сумніву найдення перед 80 роками в Збручі біля Городниці камяної статуї Святовида, що викликало живу дискусію на археольоґічно-мітольоґічні теми в цілому краю. Від нас взяв у ній участь А. Петрушевич статтею: „Представляеть ли открытый истуканъ въ руслѣ рѣки Збруча божка Святовита или Хорса?“ Та стаття, оголошена у віденському „Вістнику“ в 1851 р., була мабуть першою нашою спробою заняти критично-фахове становище до археольоґічних памяток, в які ще й досі таке богате наше Поділля. Взялися за те опісля в першій мірі історики, бо не було тоді ще в цілій Галичині ані одного фахово вишколеного археольоґа. Тим треба пояснити собі чисто історично-теоретичний підхід до справи в пятьдесятих та шістьдесятих, ба ще й у сімдесятих роках минулого століття та велику охоту до не все щасливого етнольоґізування чи там до звязування поодиноких груп археольоґічних памяток з ріжними протоісторичними народами та племенами.

Ілюстрацією до того можуть послужити хочби ріжні кельтійські теорії Петрушевича у Львові та етрурські Садовського у Кракові. Зворот до кращого настає у згуртованих біля краківської Академії Наук теоретиків-археольоґів щойно з приходом туди першого фахового практика-археольоґа та музеольоґа в особі А. Г. Кіркора з Вильна. Подібним піонїром на полі західно-української практичної археольоґії та музеольоґії став д-р Ізидор Шараневич, професор середньовічної історії Галичини у львівському університеті.

Шараневич уродився 16. лютого 1829 р. в с. Козара, рогатинського повіту, як син місцевого пароха о. Івана Шараневича і Розалії з Івановських. Середню школу покінчив він у Бережанах, а рішившись після повних богословських студій у Відні та у Львові посвятитися джерельним дослідам над історією рідного краю, мабуть чи не під впливом Якова Головацького, записався у Львові на фільольоґічний виділ і зложив 1855 р. професорський іспит з історії та ґеоґрафії. Учителював відтак один рік у Перемишлі, а потім перенісся до Львова, де вже залишився й осягнувши 1864 р. докторський диплом, посвятився всецїло науці.

Перший період його наукової діяльности виповнений дослідами над середньовічною історією Галицько-Володимирської Держави. В 1860 р. появляється в „Зорі Галицькій“ перша історично-археольоґічна його стаття про княжий Галич, якому він присвятив опісля переважну часть своєї праці в терені. Першою більшою працею з того обсягу є „Історія Галицько-Володимирської Руси до 1453 р.“ (1863), а друга була оголошена в „Літературно-Науковім Сборнику“ Галицько-Руської Матиці в 1869 р. (монографія про старовинні русько-угорські дороги через Карпати і русько-польські через Сян і Вислу). На тлі подрібного огляду цілої історії Галицько-Володимирської Держави стежить там автор за дорогами, якими в княжу добу йшла у нас міжнародня комунікація та воєнні походи. Не приходять йому тоді ще на думку проблеми доісторичної археольоґії, а саме здогад, що бодай деякі з висказаних ним доріг через карпатські провали могли бути вживані вже в доісторичну добу. На педаґоґічному зїзді в Коломиї літом 1870 р. має Шараневич відчит про початки славян на збочах Карпат, опираючись при тім сильно на Шафарика, але пускається, на жаль, у фільольоґічно часто неможливе навязування нинішніх топоґрафічних назв до ріжних Птолемеєвих (170 по Хр.) та пізніших карпатських народів. Ту тему розробляє він подрібніше найближчого року, та вже без фільольоґічно-топоґрафічних екскурсів, у своїй габілітаційній праці про старовинні та ранне середньовічні карпатські народи, попереджуючи її довшим вступом про клясичні джерела до їх історії. Рідними джерелами до дальшої, середньовічної історії північної полоси цих земель займається він слідуючого року в дуже добрій, строго критичній монографії про Іпатську хроніку, якої третьою складовою частиною є Галицько-волинська літопись, що обіймає події XIII. ст., головно в Галичі, Холмі та у Львові. В три роки опісля (1875) появилася обширніша розвідка Шараневича про бенефіції гр.-кат. церкви під Польщею, а цілий цей перший період діяльности Шараневича як історика й теоретика-археольоґа закінчився невеликою розвідкою про княжий Галич у звязку з питанням про його первісне положення.

Другий період наукової діяльности Шараневича охопив поле, яке до того часу стояло облогом і на якому судилося йому стати першим піонїром. Була це практична археольоґія, розкопи в терені, і то саме на західно-українській землі, на місці давних княжих теремів та церков ста-

підручник всесвітньої історії в українській мові, або в разі неможливости — перекласти один з обовязуючих польських підручників на українську мову; вказати учителям історії, котрий з підручників історії Польщі надається до користування в українських середніх школах. 3) Візвав всі середні школи, в яких є вже можливість навчання всесвітньої історії в українській мові, уживати тільки українських підручників ; 4) Зїзд доручив секції істориків покінчити праці над підручниками до 1. червня та подати учителям історії до відома свої внески, щоби вони могли на їх підставі повідомити молодь про підручники, що їх уживатиметься в найближчому шкільному році.

В справі навчання історії України зїзд став на становищі, що належить: класти натиск на значіння держави й виходити стало в навчанні історії України з того становища: звертати увагу на свою державу княжої, гетьманської та новочасної доби. Подавати історію України в світлі найновіших досягнень, перш усього української й чужинної безсторонньої науки.

Щоб уможливити молоді нагоду до навчання історії України, зїзд візвав всіх управителів і власників українських приватних шкіл, щоби вони негайно запровадили у своїх школах осібний предмет науки історії України у вимірі щонайменше 1 год. тижнево; рішив доручити секції істориків при „Уч. Гр." внести до міністерства освіти меморіял із домаганням введення предмету історії України (в 1 год. тижнево) в усіх українських державних середніх школах та в тих польських, де є понад 20 проц. української молоді; постановив запропонувати учителям історії України в середніх школах уживати до навчання історії України підручників д-ра Крипякевича й д-ра Барвінського (в нижчих клясах) і Д. Дорошенка (у вищих клясах); зїзд доручив секції істориків виготовлення нового підручника історії України з хрестоматією джерел до неї.

Врешті зїзд приняв оцю резолюцію приявних на зїзді представників „Секції українських студентів істориків при Т-ві „Студентська Громада": 1) Зїзд взиває Головну Управу „Рідної Школи", щоб на майбутнє контрактувала тільки таких учителів історії, які зможуть виказатися опінією „Секції українських студентів істориків у Львові", що веде працю в напрямі поглиблення знання історії взагалі і перш усього історії України. 2) Доручає секції істориків застановитися, чи українські вчені історики не моглиб допомогти українським студентам-історикам у поширенні знання історії України через створення правильного семінара і щорічного циклю викладів.

На основі реферату учит. *Павла Сиротюка* в справі навчання ґеоґрафії й спеціяльно ґеоґрафії України і дискусії над рефератом зїзд рішив візвати всіх управителів і власників українських приватних середніх шкіл впровадити предмет ґеоґрафії України у вимірі 1 год. тижнево на тім ступіні, де навчається ґеоґрафії Польщі; доручити секції ґеоґрафів при „Учительській Громаді" внести меморіял до міністерства освіти з домаганням введення науки ґеоґрафії України в тих клясах, де вчиться ґеоґрафії Польщі, у всіх українських державних середніх школах та в тих польських, де є понад 20 проц. української молоді. До часу введення обовязкового предмету ґеоґрафії України в державних середніх школах зїзд доручив українським учителям ґеоґрафії в тих школах узгляднювати ґеоґрафію України основно в тих клясах, де навчається реґіональної ґеоґрафії Европи — при обговорюванні Союзу Радянських Республик і в тих клясах, де навчається ґеоґрафії Польщі. Далі зїзд доручив всім учителям ґеоґрафії України при навчанні ґеоґрафії України класти головний натиск на цілість України, як окремої під кожним оглядом ґеоґрафічної одиниці. Накінець доручив секції ґеоґрафів при „Уч. Гр." виготовити шкільний підручник ґеоґрафії України для середніх шкіл і підручник ґеоґрафії Европи та позаевропейських частин світа для вищих кляс середніх шкіл, як також підручник ґеоґрафії Европи для нижчих кляс середніх шкіл та доручив учителям ґеоґрафії звертати при навчанні більшу увагу на господарську й торговельну ґеоґрафію.

При кінці нарад зїзд ухвалив зорґанізування двох секцій при Т-ві „Учительська Громада", а саме „Секції істориків" і „Секції ґеоґрафів".

До проводу історичної секції вибрано: 1) проф. Омеляна Терлецького як голову, д-ра М. Терлецького, д-ра М. Чубатого, д-ра І. Крипякевича і проф. Барана.

До проводу ґеоґрафічної секції вибрано: 1) проф. д-ра Олену Дашкевичеву, як голову, 2) проф. Пашкевичівну, 3) д-ра Дрогомирецького, 4) проф. Козака, 5) проф. Ю. Полянського

К.

По широкому світі.

Перський меджіліс приняв закон, згідно з яким раби, що дістануться на територію Персії або на її море стають свобідними.

По анґлійським звісткам у Китаю загрожує голод міліонам. 17.000 жінок, що приїхали з Суіяна в Шансі продає себе в рабство, щоби оминути голодової смерти.

Льойд Джордж ворожить анґлійському консервативному урядові невдачу при найближчих виборах.

У Берліні закінчився процес проти орґанізації „Завсіди вірні"; двох засудили на вязницю 5 і 10 міс.; інших виправдали.

Літвінов вислав Вальдемарасові запросини приїхати в Москву.

Наслідником кардинала Ґаспарі має бути мадяр Середі — від дуже довгого часу перший не-італієць на такому становищі.

Дивогляди.

Геніяльний винахід.

У львівській „Поранній Ґазеті" з 15-го ц. м. на ст. 9-ій читаємо таку фразу: „Як відомо мідь розкладається під впливом високої температури на водень і кисень". Мрія вчених довершена! Розклад елементів, на який досі не спромоглася наука, зроблений у редакції „Поранної Ґазети"!

В безконечній черзі...

Друга розправа проти Василя Атаманчука й Івана Вербицького.

З уваги на навал матеріялу в останніх днях не могли ми подати вчас промов обох оборонців, що піддали основній аналізі ціле прокураторське обвинувачення, промовляючи незвичайно льоґічно і з глибини переконання. Нині містимо в скороченні промову оборонця В. Атаманчука — д-ра С. Шухевича, а завтра подамо в скороченні промову оборонця Ів. Вербицького — д-ра В. Старосольського.

Промова оборонця д-ра Шухевича.

Вже два роки минули від убивства кур. Собінського і вже два роки сидять підсудні на лаві обвинувачених та ждуть на вимір справедливости. Переведене слідство в тій справі дало нам дуже мало матеріялу. Воно не подало навіть точно години, коли то вбито куратора. Що моральним виновником убивства куратора була УВО, знаємо з її органу „Сурма". Прок виходить з того заложення, що обв. Атаманчук належав до УВО, отже тим самим мусів бути убийником. Але де на це докази?

Справа ця занадто заплутана, щоб бавитися в абстрактні виводи. Тут треба річевих доказів! Найвищий Суд зніс присуд попереднього суду присяглих з формальних причин. Мерітум самої справи він не торкався, бо не переведено багато доказів, які навела оборона в зажаленні неважности. Тому ви, присяглі судді, не можете опиратися на попередньому присуді і сказати, що ці оба обвинувачені є винними.

Як відомо, кур. Собінського вбито при вул. Королівській. Безпосереднім убийником був той, що йшов за кур. Собінським, себто по лівій стороні. Але хто з убийників, вищий чи нижчий, стріляв до куратора, цього не доказано. Акт обвинувачення закидає обв. Атаманчукові, що він є безпосереднім убийником. Зноваж прокуратор сказав учора зовсім інакше.

Хто є обв. Атаманчук? Це бідний сільський хлопець, що не зважає на ніякі труднощі і в холоді та голоді старається придбати собі вищу освіту, знання. Не зважає на ніякі перешкоди і щоб зложити іспит зрілости та звільнитися від візит поліції, яка вже невинно арештувала його в 1922 р. за Василя Атаманюка, мешкає у Львові під назвищем Біласа. Але чи цей факт, що обв. Атаманчук мешкає під фальшивим назвищем Біласа, доказує, що він вже в 1925 р. приготовляється до вбивства куратора?

Вже з краківського процесу знаємо, що фальшивих пашпортів можна було купити в Катовицях по 50 зол., скільки хто хоче. А те, що обв. Атаманчук студіював на матуріяльнім курсі під власним іменем, доказує, що він думав серіозно кінчити студії. Це значить, що він не міг затягатися до праці в конспіративній орґанізації.

Зноваж те, що він, приловлений на чехословацькій границі, борониться так наївно, свідчить лише про невинність і незіпсованість сільського хлопчини. Наївні зізнання обв. Атаманчука доказують його шляхотність і чесність, доказують, що він не хотів втягати в біду тих людей, що йому помагали. На доказ цих своїх тверджень наводить обор. цілу низку думок славних учених і криміналістів світової слави.

Ніщо, лише та наївна оборона обв. Атаманчука позволяє прокураторові будувати акт обвинувачення проти нього. Одначе булоб лише великою глупотою уважати наївну оборону і поденервування обв. Атаманчука за доказ вини. Знаємо з криміналістики, що невинні дуже часто бороняться брехнею, бо бояться, щоб їх не засуджено зовсім невинно. Але прок. каже, що зізнання обвинувачених на поліції є правдиві, бо переслухання на поліції по його власним словам є страшне для обвинувачених. Одначе один незбитий факт каже, що навіть перший державний прокуратор у Німеччині, сluханий до того в суді, а не на поліції, і то в характері свідка, не обвинуваченого, забув навіть своє правдиве назвище (обор. називає його).

Акт обвинувачення каже, що вбийників було трьох. Нині вже прок. припускає, що було їх аж десятьох, а може й більше. Один з них повідомив нібито обох убийників, що кур. Собінський надходить — так каже прокуратор. Але те, що невідомий молодий чоловік приїхав з шофером Бертятинським на вул. Тарновського і за дві мінути вернув тим самим автом до міста, це нічого не доказує. Приїхав туди, міг не застати особи, до якої приїхав — і тому вернув назад до міста.

Свідки Бахта і Соболтинський зізнають, що один з убийників був вищий, як середнього росту, а другий нижчий. Вищий був в ясним убранні і шапці. Це стверджують оба жовніри, які безперечно бачили втікаючих убийників.

Заходить питання, чи св. Гасман возив убийників, чи інших пасажирів і чи їздив на вул. Тарновського в дні 19. X. 1926. чи в дні 24. X.

рого Галича. Що між тодішніми нашими любителями старовини був він одиноко до цього покликаний і найвідповідніший, виходить ясно з його дотеперішньої теоретично-наукової підготовки. На вакаціях 1879 р. приїхав він був у товаристві Петрушевича, д-ра Делькевича та кан. Малиновського перший раз в цій справі до Галича, де місцевий парох о. Лев Лаврецький вже від кількох літ вів на власну руку менші пошукування та збирав памятки з княжих часів. Перші систематичні розкопки зачав він щойно з весною 1882 р. і коли вже на перший початок пощастило йому відкрити цілі фундаменти церкви св. Спаса, занявся дальшими розкопками Шараневич, вже як член-кореспондент центральної комісії для охорони памяток у Відні вніс до сойму подання про підмогу на ту ціль. Після прихильного полагодження справи уложив Шараневич плян дальших робіт і вів їх 9 літ, увесь час тревання розкопок у Крилосі, Залукві й Галичі. Праця увінчалась несподівано богатим успіхом, бо коштом нецілих 900 ґульденів відкрито фундаменти шістьох церков та богато дрібніших цінних памяток, що було дуже великим кроком вперед у дослідах над топоґрафією княжого Галича, продовжуваних кількаднацять літ пізніше д-ром Пеленським. Самому Шараневичеві принесло це дійсне членство центральної комісії та уряд краєвого консерватора по доісторичному та старовинному мистецтву (1887).

В функції консерватора показався Шараневич надто великим бюрократом, нераз зі шкодою для рідної науки та для музею Ставропігійського Інституту, якого сеніором був він-же сам від 1884 р. аж до смерти (1901 р.). Усі предмети, що походили з розкопок у Крилосі-Залукві, а відтак з розкопок на великім погребищі з початку залізної доби (650—500 пер. Хр.) в селах Чехи і Височько біля Бродів та з інших принагідних нахідок, посилав він постійно до Відня до розглянення і тому нераз найкращі річи оставалися в цісарськім надворнім музею. Перед переходом на пенсію (1899 р.) передавав він свою дуже богату й цінну збірку археольоґічних предметів (біля 1500 штук) з розкопок в Чехах-Височьку до археольоґічного кабінету львівського університету і переслав другу велику археольоґічну збірку Обрембського, завідателя дібр ґрафа Лянцкоронського, до надворного музею у Відні. Вкінці його-ж заходами дісталася туди і третя подібна збірка львівського археольоґа й консерватора Шнайдра, автора знаної енцикльопедії до краєзнавства Галичини. Свідомість громадянської повинности віддати ці дійсні скарби культури до одного із своїх музеїв та залишити ці нефальшовані документи рідної історії в рідному краю не пробудилась, на жаль, у того авторитетного історика Галичини.

Хоч дуже совісний у своїх описах, не звертав Шараневич як археольоґ уваги на стратиґрафію при розкопках і типольоґію предметів, чим поповняв ріжні промахи. Але на його оправдання слід пригадати, що на тих річах тоді ще ніхто у нас добре не розумівся. Всеж таки його видатна консерваторська діяльність заслугує на повне признання. А діяльність його як практичного дослідника та популяризатора рідних памяток, а також його праця як пропаґатора пошани для них запевнили йому почесне місце піонїра між усіми археольоґами Східної Галичини, тимбільше, що він був також орґанізатором та витревало піддержував Ставропігійський Музей у Львові.

1926 р.? Приймім, що св. Гасман возив двох пасажирів 19. X. 1926. Знаємо із зізнань св. Гасмана в суді, що він не приглянувся своїм пасажирам. Лише на хвилину при плаченні глянув на вищого, отже не міг добре затямити собі рисів його лиця. Опісля оба пасажири пішли правою стороною вул. Тарновського в гору. Отже не могли скритися при вул. Карпатській і опісля вбити кузатора. Одначе св. Гасман рішучо заявив, що возив двох людей того самого дня, коли їздив з д-ром Цепельовським на вул. Красінських 25 до хорого мужа п-і Гачевської. Це було, як зізнали св. Гачевська і св. д-р Цепельовський, дня 24. жовтня 1926. Св. Гасман заявив тут на розправі виразно, що більше не їздив на вул. Красінських у жовтні з д-ром Цепельовським. Але як їзда двох молодих людей мала місце того самого дня, коли св. Гасман возив д-ра Цепельовського, тоді на якій підставі поліція і прокуратура обвинувачують обох підсудних? Св. Гасман не вміє нам подати дати тої їзди. Зате свідки п-і Гачевська і д-р Цепельовський рішучо ствердили ту дату, коли їздив св. Гасман, себ-то день 24. жовтня 1926. А обох цих свідків не можна хіба уважати сторонничими. Це не були свідки українці, яким прок. не вірить, бо вони, як він каже, склали вже одну присягу на життя і смерть в організації, а другу тут у суді...

В дальшому обор. заявляє: Суд не є крамницею. В суді не можна крутити, як це робить поліція, яка старається вмовити, що св. Гасман їздив на вул. Тарновського 19. X. 1926 і 24. X. 1926. Так не було.

Св. Гасман зізнав тут, що вищий пасажир мав бачки, темний плащ, оксамитний ковнір і студентську шапку. Зноваж при конфронтації св. Гасман зізнав, що пізнає вищого пасажира в особі обв. Атаманчука. Але пізнання на підставі хвилевої (перелетної) обсервації особи при плаченні грошей мусить бути дуже сумнівної вартости. Великі вчені уважають не лише помилки при агноскуванні за можливі, але навіть зізнання більшости свідків за помилкові. На це обор. наводить доказ з цікавого процесу в Мюнхені, де за Ґеорга Вілле суджено цілком невинного Ґеорга Келлера.

Св. Гасман зробив здогад, що возив 19. X. 1926 обох пасажирів щойно по прочитанні нотатки в „Газ. Поранній“, яка появилася 24. X. 1926 перший раз. Після того він мусів дальше зізнавати на поліції так само, бо його поліція могла арештувати під замітом співвини в убивстві.

З черги обор. д-р Шухевич вказує на яркі суперечности в зізнаннях св. надком. Мітленера і св. ком. Конарського.

Вину обв. Атаманчука підтримує прок. зізнаннями св. Стецюкової і закидає мені навіть шиканування цього свідка. Одначе я лише наводив тут голоси ріжних посторонніх людей, які стверджують у неї манію говорити неправду, як і те, що вона є істеричкою, про що вже зрештою тут на салі розправи ви самі могли переконатися. Св. Стецюкова робила неправдиві доноси навіть на свойого чоловіка, як це стверджує св. майор Філіповіч. Але ви бачили її поведення тут і тому витягнете консеквенції з віродостойности зізнань того свідка.

Доказом вини обв. Атаманчука уважає прок. і його втечу зі Львова. Але втеча не є доказом вини, лише саме його невинности. Обв. Атаманчук бачив по першім своїм арештуванні, що йому грозить. В суді також може зайти помилка щодо невинности і тому обв. Атаманчук утікає за кордон, тимбільше, що з краєм його нішо не лучило, хіба переслідування на кожному кроці.

Обв. Атаманчук уже від першої хвилини зазначував, що був у кіні „Паляс“. Прок. навіть не старається тепер тому перечити, але піддає в сумнів, чи це дійсно було 19. X. 1926. Одначе св. Дерлиця твердить, що це було того самого дня, коли він ходив до перекладчика чеської мови, щоб переложити свої шкільні свідоцтва. Сам перекладчик ствердив тут у суді, що це було 19. X. 1926 р. Кінові контрольори ствердили тут також, що були в дні 19. X. 1926 р. в кіні „Паляс“ і переводили контролю.

Вкінці прок. уважає доказом вини обох обвинувачених ще й те, що вони оба є на одній світлині і що їх разом лучила приналежність до УВО. Ні, панове! П-на Яницька і п-і Королюкова — це тіточні сестри, значить: обох обвинувачених лучила симпатія, бо оба незадовго мали бути шваграми.

Всі докази, які навів тут прокуратор, не є доказами, лише познаками, а на основі самих познак засудити обох обвинувачених хіба не можна. Тому, присяглі судді, як будете радитися над присудом, не звертайте особливої уваги на прилюдну опінію і на те, що писали про цей процес часописи. Бо

Jakby świni słowo dano.
To by rzekła świństwo też —

каже поет Збежховський.

Присяглі судді! Ствердіть своїм вердиктом, що мій клієнт, обв. Василь Атаманчук, є дійсно невинним!

На культурн^-освітні теми.

Найважніше завдання „Просвіти“ під теперішню пору.

Кличем сучасної доби стали освіта і свобода. В тих двох поняттях зосерджуються майже всі змагання і праця людського духа; вони мають вказати людству шлях до кращої долі, за якою шукають. А ті два поняття лучимо звичайно так, що лише через освіту бачимо шлях до свободи, якаб вона не була: національна, соціяльна чи моральна. І як що ми приглянемося ближче змаганню людства, то переконаємося, що це змагання через освіту стати свобідним і то під кождим оглядом є загальне. В парі з тим йде творення нових і перетворювання старих шкіл на ріжні типи, а також продовжується допільно час тривання студій. Та таке, що так скажу, одностороннє образування до правдивої, повної, принайменше в моральному розумінні свободи не доведе, якщо не буде в парі з тим поступати образування людської волі, того другого дуже важного чинника людської душі. Мушу в тому місці з натиском підкреслити, що на це цілковито або дуже мало звертають уваги у вихованні молоді в школі чи поза нею.

В школі звертають увагу передовсім на те, щоби ученик вивчився згадану лекцію з ріжних предметів, отже звертають увагу на образування ума, поза школою звертають знова більше або менше уваги на поверховне — зовнішне поведення ученика. Забувається при тім, що велике знання не є ще доказом правдивого образування людини. Змагати до правдивого образування значить старатися ставати досконалішим під кождим оглядом, розвивати всі спосібности свого духа, їх плекати, чистити і ушляхотнювати, а ніколи лиш односторонно образуватись, полишаючи занедбаними інші сторінки. В образуванні треба конечно глядіти і на свою волю; її треба ублагороднювати, щоби вона склонювалася завсіди до річей добрих і взнеслих, щоб одним словом людина була людиною в повнім цього слова значінні. Хто посів богато наук, а залишився простаком в моральному розумінні, людиною без чуття і почуття, того ніяким чином не можна назвати людиною правдиво образованою. В щоденному житті маємо на жаль нагоду стрічати нераз того рода образованих людей, яких поведення і вчинки стоять у разячій суперечности до їх великого знання. Тут мимоволі насувається нам перед очі для прикладу такий син селянина, якого батько дав до шкіл, на якого удержання в школах тяжко працює, а тимчасом син росте вправді з літами розумом, але серцем відсувається від свойого батька тільки тому, що батько є селянином. Отже тут помітна дісгармонія в образуванні розуму і волі цего ученика. А таких прикладів богато: знання росте а чуття і почування маліє-заникає. І коли того рода людина, з великим вправді знанням, найдеться на високому становищі, то вона з цього не здає собі як слід справи, не вміє свойого становища як слід оцінити і виходить нераз на те, що сказав Турґенєв: „Дай жабу на золотий трон, а вона заєдно скакатиме в болото“. Такі люди

ЛЕВ ЯСІНЧУК.

У новий світ.

6)

РОЗРИВКИ НА КОРАБЛІ.

Обіцюють кращу погоду на четвер, коли наблизимося до американського берега. Елеґантні друковані повідомлення заповідають сьогодні вечером імпровізований концерт у т. зв. „довгій салі“. Початок в 9. год. вечером.

Вже пів до 8-ої стягають до салі молодші і старші пані, понатягавши на себе що було найкращого. Блестить жіноцтво золотом в брилянтами. Навіть футряні ковніри бачу, хоч ми заїхали в „ґольф-штром“ і духота нестерпна. Концерт на добродійні американські й англійські цілі. Я залишився на дворі, під відкритим вікном. Ніч ясна, звізди блимають, навіть видко кусень якоїсь молочної дороги, але не такої ясної як у нас у серпні. Може то від електрики на кораблі. Тільки місяць той самий, видко рогатий, ясний, скупаний у солоному морю. Шукаю, „воза“, що дома заїздив що вечора на подвіря моєї камяниці, але не находжу. Точок концерту було аж за багато. Виконання за вийнятком корабельної орхестри звичайно — дилетантське. Після кожної точки довготревалі оплески, а найдуже оплескувала та пані з першого ряду, що в часі продукції позіхала. На рано вже писала корабельна газета „Дейли Мейл“, що появляється у люксусовому виданні, щодня перед сніданком, що на „Беренґарії“ зібрали 154 фунтів. Після концерту співали американські й англійські державні гимни. Коли то на нашому морю буде плавати наш корабель? Коли то по ньому понесеться морем гимн вольного народу...

Надійшов заповіданий четвер. Заблисло сонце. А чогож то я так заспав? Ах, правда: сонце спізнюється тут що дня на годину, а нерозумний годинник (звичайно німчина) показував би собі так, як на львівському ратуші. Я забув, що тут щодня посувається годинник на одну годину взад.

За 5 діб ми зробили 2563 англ. миль (близько 3000 км.) Чуємо тепло, аж душно. Навіть вітрець злагіднів. Вода прегарна. Коло корабля ясно зелена, вкрита білою подертою коронкою, дальше темно-синя, якби в неї виллятв хто чорнило, а ще дальше сіра, сталева, аж виблискує сріблом. Знов обрій відзначений темною фіолетною смужкою. На морі спокій, якого я не бачив весь час їзди. На покладі рух, забави, спорт. Бавиться все: молоде і старе, а радше — бавляться старі, а їх наслідують молоді. А є гарні забави. Їх треба конечно завести в наших школах. Вправляють аручність і певність (про фізичне скріплення вже й не говорю). Напр. кидання і ловлення ґумовим обручиком через нитяну сітку, або закидання мотузяного обручика (з проміром до 15 цм.) на низький палик на підставі, або штовхання довгою кочергою деревляного кружка, щоби він трапив у другий і т. ін.

Коло комина заповідають меґафоном іншу забаву. Розставляють перехресні деревляні кросна у віддалі до 4 м. від себе, а на них круглий бальок до 6 цалів загрубшки. Під бальком вистелені матераці. На бальок сідають два охотники проти себе як на коня на віддаль довжини їх рук. Ліву руку дають поза себе, а в праву дістають подушку з довшою пошевкою, що виглядає як торба з пірям. На знак обі противники починають битися подушками. Що при цьому сміху, скільки комічних моментів, годі сказати. От, цей високий, певний себе, ще не замахнувся, а вже впав з „коня“. А та гарна панночка ледви піднесла руку, а вже дістала від противнички подушкою по голові і перевернулася потягаючи ногами в другу. А як усі рвуться до такої забави. Треба здержувати. Подорожні почіпалися на всіх вищих покладах, на човнах, на машини, лізуть на комини, на щоглу, пообліплювали пароxід як ластівки. Все регочеться. Регочуться побідники й побіджені.

А тут на другому місці вже зовсім поважний, професійний, брутальний бокс. Очевидно брутальний у понятті ляіка. На ділі судия не вмішувався ані разу. А вже незвичайно комічний був бокс трьох малих охотників, які билися з позавязуваними очима. Не треба й згадувати, що вся менша братія вже до вечора лиш штовхала себе взаємно.

Сьогодні знов ми бачили на обрію пароплав. Плив з полудня на північ, мабуть з Фльориди, але ми його випередили. На кораблі все заворушене, веселе. Надіються завтра бачити землю. Може навіть вийти на сушу. Все хвалить собі море, але тішиться сушею. Тільки духота страшна. Всі обтирають піт: „ґольф“... Корабельна газета пише, що в Ню Йорку було вчора 68—70 ст. тепла.

В четвер вечір дали як усе спис страв з многозначним написом „Farewell-dinner“ („прощальний обід“). У всіх відразу вступив ще більший гумор. Після 9. год. на покладі аж два „дансінги“. Поклад обслонений великими прапорами ріжних держав (великих), освітлений лямпіонами, а дика музика з ріжних банйоль, ґітар, саксофонів, кларнетів, трубок, панів, скрипок, челя та ріжних „шлягеровків“ заглушує шум моря. Вмить

часто для власних почестей чи користи помічують найвищими ідеалами і за миску сочевиці продають все, що другому найсвятіше і найдороще.

Правдиве образування проявляється не лише як знання, але передовсім як обяв любови і співчуття до людей, воно ідентичне з ублагороднюванням людини. Є воно тим євангельським квасом, який перетворює і виніжнює в усіх напрямах людську природу. Такого образування кождому потрібно.

„Просвіта" виконала досі першу частину свойого завдання: вона розбудила в загалу нашого народу національну свідомість. Тепер вишається їй друга частина до виконання: виховати членів нашої суспільности на добрих громадян, дати їм добре всесторонне образування, самозрозуміло, що в кожному випадку відповідно до рівня їх освіти. Це завдання богато трудніше від першого. „Просвіта" у своїх змаганнях повинна на будуче звернути пильну увагу не лише на сторінку національну, але й на етично моральну. Любов, правда, праця і т. д., які торкаються більше другої частини людської душі — воді повинні бути підставою виховання — образування одиниць і родин, з яких складається нація. Якщо родина здорова не лише фізично, але й морально, то і нація, яка складається з таких родин, мусить бути здоровою і здатною до життя. На це мусить звернути пильну увагу „Прос іта", якої завданням є виховувати громадян при допомозі засобів позашкільної освіти. Тут стрінеться „Просвіта" на одній шляху з наукою і з працею церкви. Тут будуть вони: церква і „Просвіта" себе взаїмно підтримувати а не виключати. І про те мусить подбати „Просвіта", якщо хоче, — а цього врештою має право домагатися, — щоби духовенство йшло з нею в парі у праці для добра народу. Про те мусять подбати священики, які дійсно бажають добра своїй церкві і свому народові. Якщо на це будемо взаїмно звертати пильну увагу, то наша праця мусить увінчатись позитивними успіхами, не зважаючи на всякі ворожі заходи і ніхто не буде мати права сказати, що „освіта народу противиться добру церкви", бо й така балаканина, на жаль, буває, ані теж навпаки, що „церква противиться освіті народу". Лише малокультурні або злосливі, односторонно і тенденційно настроєні одиниці, яким цілковито не залежить на добрі церкви і свого народу, могтиб собі взаїмно робити такі закиди.

о. Григорій Музичка.

Договір Ватикану з Квириналом увійде в життя в квітні.

З Риму повідомляють, що ратифікації договорів між Ватиканом і Квириналом не слід сподіватися скорше як із кінцем квітня. Заки договір ратифікує італійський уряд, піде він під рішення фашистівської ради, парляменту, потім підпише його король. Тому, що Ватикан не має таких інституцій, то папа перекаже лише абсолютні повновласти кардиналові держ. секретарові Ґаспарісму для ратифікації та підписання ратифікаційних документів. Тому, що договір ратифікують щойно в квітні, то всякі чутки про скору зміну на становищі держ. секретаря є неправдиві. Чутки про іменування кард. Середі щонайменше передчасні. Нові договори не матимуть перед травнем обовязуючої сили, як нератифіковані.

Тепер появляються коментарі, що торкаються правного боку конкордату. З них виходить, що церк. шлюби не будуть скасовані, а обовязують для інших віроісповідань, ніж католицькі та для безвіроісповідних. Ці горожани не підлягатимуть примусові церк. шлюбу. Евент. заходи на уневажнення подружж у них випадках рішатимуть також цив. власти.

„Фос. Цтґ." повідомляє з Риму, що дирекція італ. залізниць починає будувати спец. двірський поїзд для папи, подібний до двірського поїзду іт. короля. Рівночасно збудують зал. ватиканський двірець, що буде готовий вже в квітні ц. р. є теж проєкт видати спец. почт. марки для вшанування ювилею папи. На території Ватикану мають небаром збудувати палавчу радіостацію для пропаганди католицизму.

——o——

Мусолїні їде до Анґори.

Білгородська „Правда" повідомляє з Царгорода, що з кінцем березня Мусоліні, Венізельос і болгарський міністр закорд. справ Буров приїдуть до Анґори як гості Кемаля баші. При цій нагоді підпишуть грецько-турецький договір приязни та болгарсько-турецький пакт про неаґресію.

——o——

Троцький хорий.

„Фос. Цтґ." повідомляє з Царгорода, що Троцький захорів тяжко на печінку. Є чутка, що Троцького нема вже в більшовицькім консуляті, а перенесли його до пристані в Мудапієрі, а відтам до міста Бруси.

——o——

Міністерський поїзд убив робітника та застряг у снігу.

На шляху Львів-Перемишль лежать великі снїги, що здержали всякий залізничний рух. Сніги засипали шлях Львів-Городок і Городок-Каменобрід. Від двох днів стоїть у полі особовий поїзд ч. 426. Біля Мшани застряг міністерський ратунковий поїзд, який вислали центр. власти, щоби опанувати зал. положення в Галичині. З тим поїздом, у якім є мін. комісія з шефом департаменту Цехановським, застрягло шість машин, що приїхали тому поїздові на поміч. Ратунковому поїздові приключилася нещаслива пригода, бо віхав на робітника, що працював на стації Цунів. Робітник згинув на місці. На поміч поїздові вийшов зі Львова 26 і 40 чл. Часть війська спрямували до Мшани, а часть до Борщович.

——o——

Обмеження почтового руху.

З причини довшої перерви зал. комунікації здержано аж до відкликання приймання приватних пакетів, адресованих до почт. урядів на зал. шляхах Львів-Броди, Львів-Тернопіль і Тернопіль-Заліщики, за виїмком м. Львова та на шляхах на схід від лінії Тернопіль-Заліщики, а також до почт. урядів, звязаних з тими шляхами.

——o——

Львів дістав угілля.

Дня 17. лютого прийшли до Львова дальші транспорти вугілля. Загалом прийшло 12 поїздів, переважно для приватних підприємств. Від нині не повинно недоставати отоплення.

——o——

Ром. міністр у Варшаві.

Румунський міністр закорд. справ Міронеску в четвер приїде до Варшави.

——o——

Вибух ґазу в Берліні.

Дня 17. лютого вибухнув у півн. дільниці Берліна Веддінґ ґазовий збірник, що засмотрює ґазом цілу дільницю. Розірвало і мур, що окружає збірник. В 60 домах вилетіли шиби, а двері повиривало із завіс. Відломки збірника зранили тяжко 6 прохожих. Пожежу гасило шість огнених сторожей. Загалом вибухнуло 20 тис. куб. метрів ґазу. Здогадуються, що збірник наслідком морозу став нещільний і тому вибухнув.

——o——

Сутички в Афґані.

З Кабула приходять вісти, що часть півн.-сх. племен, які живуть між Кабулем, Кандагаром і Джалалабадом проголосила свою незалежність від Кабуля і Кандагару. Біля Джалалабаду йдуть сутички між племенами. В Кабулі лютує бандитизм, нема харчів.

——o——

Тайний арсенал зброї у Відні.

Поліція у Відні викрила в льокалі робіт союзів. розвязаного товариства склад зброї і 320 крісів, та 30 скорострілів, полеві телефони, складові части телефонів, скрині муніції. В льокалі тім є „Шуцбунд" і ред. „Арбайтерцайтунґ".

Біржа.

Гроші.

Американський долар 8·87 95—8·87 75, канадійський долар 8·81 00—8·82·00 чеська корона 0·26 33—0·26 50 австрійський шілінґ 1·25·00 1·25 50, румунська лея 0·05·00 – 0·05 50 французький франк 0·34 50 0·34·80, швайцарський франк 1·71 33—1·71·50 фунт штерлінґів 43·30 00 - 43·60 00, радянський червінець 17·50 18·50

Золото: 20 корон 36·30·00—36·80·00, 20 франків 33 75 00—34·30·00, 20 німецьких марок 41·70·00—42·00·00 10 російських рублів 46·50·00 47·70·00.

Срібло: Австрійська корона 0·68·00—0·69·00, 5 австрійських корон 3·50·00 3·60·00, австрійський фльорен 1·70·00 1·80·00, російський рубель 2·95·00—3·05·00, копійки за рубель 1·48·00 - 1·52·00

НОВИНКИ

— **Заняття „Діла".** „Діло" ч. 34 заняло нам львівське Староство Гродське за статтю „Під прапором ненависти", що займалася летючкою польських студентів, яка скликала на протестаційне віче в справі українського університету. Це 5-а конфіската „Діла" в цьому році.

— **Нові політичні процеси.** В понеділок 18. лютого 1929 р. починаються знова три цікаві процеси у Львові: один проти 30-ох селян з Тернопільщини, обвинувачених за державну зраду (комуністична пропаганда), другий з соціяльно-економічною основою проти селян з с. Гребенне пов. Рава Руська, за страйк, третій за організацію мнимого нападу на консулят СРСР у Львові. Зі всіх трьох процесів подамо справоздання.

— **Закон про податок від видовищ,** прилюдних забав, вистав і розривок, який побирав досі маґістрат, змінений у статтях 7 і 10-ій. Зміну його тексту можуть інтересовані оглядати в маґістраті (ратуш, II. п., двері ч. 62) від 18. до 24 лютого від 11—12 год. Платники громадських данин можуть вносити свої застереження та закиди напротязі 7 днів, себто включно до 1-го березня.

— **Арештували грабіжника з ул. Бернштайна.** Недавно на співвласника фірми „Фрухт" Горовіца виконали сміливий напад при вул. Бернштайна. Напасник відібрав тоді Горовіцові 900 дол. і 1640 зол. В суботу поліція арештувала 21-літнього Едм. Махніцького з Камення Подільського, що тепер живе постійно в приюті Альбертинів у Львові. Горовіц пізнав у Махніцькому справника нападу. Рівночасно у Махніцького поліція найшла при ревізії крадені річи з крамниці Розенера при вул. Коперника ч. 7. Він із Ів. Кубернаком, якого також арештували, ограбив ґалянтерії на 14.000 зол.

— **Бони на безплатний хліб.** Управа міста Львова внасиґнувала 5.000 зол. на дальшу поміч для вбогих. Від понеділка 18. лютого вбогі діставатимуть у дільничевих комісаріятах бони на безплатний хліб. Хліб цей видаватимуть міські крамниці апровізаційного заведення. Чайні й далі є чинні, а польові кухні їздять улицями міста та роздають горячу страву вбогим.

найшлися ріжні прикраси на головах, найшлися людські і звірячі маски, посипалося „коріяндолі", а молоді пари подриґали тілом і ногами по цілому покладі.

Машина сопе, рве все дальше і дальше, а старий добряга-місяць тільки сліпим оком клїпає, не дивується. Не дивуюся і я: це-ж завтра вечером імовірно станемо ногою на суху землю, а на всякий випадок припливемо до пристані. Дивуюся тільки як можна на довший час уживати такої дикої музики. Я розумів би це тоді, якби була якась особливо довготреваюча причина до втіхи...

Несамовитий рев машини в ночі не дав спокійно спати. Це ми підпливали щораз ближче до суші. На морі подибується більше кораблів, а що ніч була мрачна, — треба було остеріґати. Встаю раньше як звикли. Що лиш сіріло. Сонце зійшло препарно, розвіяло мряку, освітлило морську і небесну блакить, а корабель плив по спокійній морській поверхні. Все, що живе, а не в службі — на покладі. Має показатися земля. Чи ви знаєте, що то за чарівне слово: земля? Яканебудь: відома або ні, але земля... Топчемо по ній щодня, тому не відчуваємо. Треба аж кілька днів не бачити... Напружуємо зір у північну сторону. Нарешті: була точно 11 год. перед полуднем, як можна було запримітити на обрію щось немов маленькі синяві хмарки. Це обриси суходолу. Радість, утіха, живіша мова. Один одному показує те, що всі бачать, співи, сльози... самі течуть: дехто наближається до своїх дорогих, дехто лишин їх по іншому боці...

В год. 12.30 попол. зарисувалися вже перші хмародери, немов поперевертані скрині, вужчим боком до гори. Вода вже стратила свій колір: вже звичайна, водяна. Тільки здалека ще синя. І загалом море... це ніяке море, це великий став, тільки шувару нема. Воно зовсім не страшне, ані й особливо гарне. Бо земля краща. Вже зеленіють береги від мурави і від дерев. Так, звичайних, твердих дерев. Вже літають чайки, ластівки, а незадовго, то й прості ворони.

Мало кораблів доїздить поволі до порту. Маневрують. Залізні на червоно помальовані маяки зі сірими дзвонами на верху, то поринають, то випливають рухані морськими хвилями. Немов танцюючі кльовни, що злегка танцюють і подзвонюють. Вже видко памятник свободи. Далі минаємо форт і в 2. год. попол. пароплав стає. Карантана 3 годині. На трьох малих пароходах приїзджає лікарська і поліційна комісія. Переходимо лікарську візиту і йде контроля пашпортів. Чужинців відділюють. Для них окрема лікарська візита й окрема провірка їх особистих обставин. За той час минуло 3 години і пароплав незамітно підпливає на своє місце.

Док вузький. Велитень не міг би добре заїхати. Тому три малі пароплави, з пообвиваними клаками дзюбками застручують його з одного боку, а з другого три пароплави тягнуть. Засувається на своє місце, кидають місток і вже сходимо до величанської ревізійної салі, де кожний стає під початкову букву свойого назвиска і дожидає своїх клунків, які тимчасом викидають, висувають і виносять та складають під відповідну букву власника. Контроля і контрольна ревізія і... можете йти.

Нараз опинююся в Ню Йорку серед моря світла, в довжезних вулицях, в безмежному гаморі й шумі. 10. година вечір.

— Доля нашого вчителя. Пишуть нам: У селі Тишківцях, пов. Городенка, живе на-пів сліпий і глухий, без зубів, учитель Василь Лонич. Він занедужав перед двома роками небезпечно на нирки та серце. Лікуючися у коломийського лікаря д-ра І. Ц. їздив він до нього більше як 16 разів. Кошти подорожі, гонорару аптики, нічлігів у чужім місті зїли весь його гріш. Коли-ж він звернувся до станиславівського воєвідства з проханням звернути йому кошти лікування воєвідство не признало йому ні сотика. Так виглядає доля нашого вчителя після 33 літ тяжкої служби!

— Життя за ріща. У Пирогівці біля Львова С. Зонбек вибрався до винницького ліса 13-го ц. м. у великий мороз, щоби назбирати трохи ріща на паливо. У лісі гаєвий не довго думаючи стрілив до Зонбека тричі з револьверу і вбив його на місці.

— Зміна прикрих прізвищ. Соймова адміністраційна підкомісія у Варшаві приняла проект закону, щоби змінити без перепон прізвища, ячі осмішують громадян або понижують людську гідність.

— Чи папа поїде до Англії? „Дейлі Експрес" подає звістку, що в дипльоматичних колах радять над можливістю, що папа Пій XI. вибереться в Льондон, щоби віддати візиту королеві Джорджеві. Взаємини Англії та Ватикану були за останній час дуже дружні. В 1923 р. король і королева відвідали Рим і були в гостях у папи. Пій XI. говорить по англійськи і перед своїм вибором на св. Престол бував нераз у Льондоні, в останнє у 1914 р., коли правив Службу Божу в Вестмінстерськім абатстві. Англ. преса є тої гадки, що папа вийшовши із меж Ватикану відвідає Льондон незалежно від того, чи буде здійснений проект католицьких кол, щоби папа вибрався в подорож по всіх католицьких країнах.

— Загартовані спортовці. У Відні морози доходили до —25 степ. Цельзія, а таки не відстрашили тамошнього лікаря д-ра Панеша і визнавців його теорії від купелі в Дунаю. Д-р Панеш, а з ним 62-літній лікар д-р Бардах і ще кілька мущин і жінок купалися цілих 15 хвилин у Дунаю при такім сильнім морозі. Коли виходили з води, волосся їх перемінилося у лід, а босі ноги примерзали до каміння. По купелі всі лише в купелевих одягах цілі дві години їздили на лещетах. Ця купіль і ця прогулька на лещетах зовсім не зашкодили цим оригінальним віденцям. Публика щодня йде на міст Франца Йосифа, щоби їм приглядатися.

— Ріжні вістки. Уінстон Черчіль закінчив нову книжку про сучасну Европу п. з. „Світова кріза"; вирвки з неї пічне друкувати „Таймс". — Останні слова розстріляного в Мексику вбивника Обрегона були „Нехай живе Христос, наш цар!". — За 10 днів від 21.—31. січня в Берліні померло по офіціяльним даним 380 осіб. — Чистий дохід імперського тютюневого товариства в Англії 9,595.176 фунт. шт. — Біля Вильни, у с. Ушани, впав у ночі з гуком великий метеорит. — 12-го ц. м. для вшанування памяти франц. композитора Кльода Дебюссі у Парижі в „Великій Опері" дали святочний вечір і цього-ж дня відкрили два його памятники: один у Парижі, другий у Сан-Жермені. — Рада „Армії Спасення" в Льондоні таки ще раз вибрала на місце ген. Бута, шефа генерального штабу Гіґґінса. — Агент від европ. репараційних справ Паркер Джільбер поважно недужий грипою. — Варшава розмовляла перше телеграфічно з Парижем. — У берлінській різні в пожежі згоріло 150 штук худоби. — На останнім засіданні нім. парляменту прийшло до бійки з комуністами, підчас їхньої обструкції. — Льойд Джордж остриг свою буйну чуприну; для англійського парляменту була це більша не сподіванка, ніж його промова.

— Східний експрес серед снігів. Доля пасажирів, що виїхали 29. січня з Парижа східним експресом була до останніх днів невідома. Експрес мав приїхати 1-го лютого пополудне до Константинополя, але застряг серед снігів у східній Тракії, біля Черкес-Кеї. Управа залізниць подала звістку, що вони мають досить харчів, води і гілля, але на як довго, не сказала. Думали післати експресові підмогу. Та це не така проста справа. Всі поїзди з Парижа не доїзджають дальше як до Софії. Черкес-Кеї находиться у смузі, куди заборонений доступ чужинцям і їхати туди літаком небезпечно, а турецького відповідного літака нема. Турецькі залізниці не мають також сніговок при паровозах. Робітники, що очищують шлях руками посуваються вперед дуже поволі.

— Де Валера перед судом. 8-го ц. м. відвезли арештованого провідника ірляндських самостійників до Бельфасту, де він став перед Ульстерським судом. Судля звернувся до нього англійською мовою, але Де Валера відповів йому гельською (староірляндською) мовою. Судля сказав: „Ви можете відповісти мені з однаковим успіхом і грецькою мовою. Я також нічого не зрозумію". Де Валера всміхнувся, знизавши плечима. Судля заявив, що коли він не розуміє англійської мови, тоді він покличе ірляндського перекладчика. Тоді прокуратор Мурхед запропонував перевести доказ, що Де Валера „прегарно говорить по англійськи, коли хоче". „Якою мовою розмовляв він з поліцаєм, що арештував його?" „Англійською". „Ну, отже..." Але Валера сидів далі мовчки з непорушним спокоєм. Суд, не маючи змоги приневолити його відповідати англ. мовою, рішив „судити його заочно, хоча в його присутности". Засуд відомий. За недозволений вїзд на територію Ульстера, Де Валера дістав місяць вязниці.

— Форд про ощадність. Недавно сказав бу один із найбагатших у світі людей, Генрі Форд, що молодь не повинна щадити. Ця його заява викликала бурю думок у пресі, а також серед молоді. Організації студентів засипали його телеграмами, наприклад такого змісту: „Чи Ви думаєте, що можна досягти успіху в житті, не маючиприощадженого гроша бодай на початок? Чиж Ви могли добитися свого майна без ощадности на початок?" Форд побачив, що його не зрозуміли і видав довшу відповідь, в якій пояснив свою думку. Він каже так: Коли вмовити в дітей ідею ощадности, то вони будуть цією ідеєю жити. Вони будуть думати про ощадність і змалку стануть щадити. А з якою метою? Щоб забезпечити собі безжурність у дозрілому житті. От і в цьому лежить ціла небезпека для народу. Молодь замісць вложити гроші в науку, знання, для якихсь осягів в житті, все те забуде, а буде тільки думати про забезпечення безжурности в старшому віці. Так зледачіє молодь, а відтак цілий нарід. „Я ніколи в житті не думав про самі гроші ані про те, щоб забезпечити собі безжурність. Власне журба, це чинник життя, руху, поступу". Тому я кажу: „Нехай молодь не щадить грошей! Нехай їх вкладає в освіту, знання для осягнення проводу в громадськім життю. Має ще час щадити. Але люди, яким минуло 40 літ, нехай вже щадять. Нехай думають про забезпечення, про безжурість на старі літа. Це їхнє завдання, а не молоді!"

— Міліони і мужі артистки. Польська співачка Ганна Вальська явилась перед митним судом у Ню Йорку, який має рішити, чи вона має платити мито від діямантів, вартости 1,000.000 дол., чи ні. Митовий уряд зажадав оплати, але вона відмовилась. Вона каже, що її місцем побуту Париж, а до Злуч. Держав лише приїздить у гості і тому як гостя вона не обовязана платити мита. Вправді вона має в Шікаго чоловіка, старого міліонера Герольда Мек Корміка, але вона таки постійно живе в Парижі і за 7 літ свого подружа свого чоловіка відвідала лише тричі, коли гостила по два місяці в Америці. В Парижі вона має фабрику перфум, торговлю перфумами, велику камяницю, де містяться три театри і свою віллю під Парижем. На все те, каже вона, другий чоловік її не дав нічого. Все те імовірно добула вона за гроші першого чоловіка міліонера Кокрена, з яким розвелась, щоби вийти замуж за Мек Корміка. Навіщо? — це вже секрет її артистичної примхи.

Нові книжки й журнали.

КНИЖКИ:

М. Підгірянка: Мати Страдниця, Золота Бібліотека. Випуск третій. Львів 1929. Наклад М. Матвійчука. Стор. 42, ф. 8°.

О З. дума: Різдвяний Дарунок, оповідання, Чернівці 1928. Стор. 40. ф. 16°.

ЖУРНАЛИ.

Проти Хвиль! Ч. І. Р. ІІ. Львів, січень 1929 р.

Літопис Українського Друку, орган державної бібліографії УСРР. Р. 5. № 52. Харків, 29. грудня 1928 р.

Статистика Книжкової Продукції УСРР. Болетень ч. 7, 8. Української Книжкової Палати. Харків, квітень-червень, липень-вересень 1928 р.

Вільне Козацтво, двотижневий політичний і літературний журнал. Р. ІІ. Ч. 29. Прага 10. лютого 1929 р.

Сільський Господар, ч. 3, Львів лютий 1929. Р. XV.

Жіноча Доля, двотижневик для українського жіноцтва. Ч. 4. Р. V. Коломия, 15. лютого 1929 р.

Звідомлення з праці Краєвого Товариства Господарського „Сільський Господар" у Львові за рік 1928. Львів 1929 р.

Ilustrowany Kalendarz Ludowy na rok 1929. Warszawa. Wydawnictwo i nakład Ludowej Agencji Prasowej.

Slovansky Prehled. Sbornik pro poznavani politickeho, hospodarskeho, socialniho a kulturniho zivota slovanskych statu a narodu. C. 1. V Praze, leden 1929. R. XXI.

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". В друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10